

ЗАРЯ

ОРГАН КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНОГО СОЮЗУ ЮГОСЛОВЯНСКИХ РУСИНОХ

РЕДАКЦІЯ И АДМИНИСТРАЦІЯ
Нови Сад, Футошки пут број 199

Предплата на рок 50 Динари, на поль рока 25 Динари
ПООДИНОКЕ ЧИСЛО 1 ДИНАР

ПРАСКАНЯ ПО ДЮРДЬОВЕ

13 мая отримана так звана „Велька схадзка Рускай Просвіти у Дюрдьове, котру зволал паноцец Др. Мирко Боїч. То демонстрація проців нашого Союзу мала буц. Найзаступенши були жени руженцово, гевти исти з котрих даскельо найшмелши були послати да б мая губя наш збор попрітим кажда з ніх приведла и своєго синчика так же ше п. о. Боїч цеши же було велько и младей чледзи. Було и хлопох, там були и даскельо нашо члени. Як видзіміе успіх вельки. Ту пан оцец Др. Боїч нападнул найжучнейше на наш Союз; по його словох ані дяблол оздалъ не таки чарни як Союз. Потполно неосновано и без документох наводзи опружби проців Союзу. Наводзи моего оца Андрея Губаша як ідейного творца, що не правда, бо мой оцец еще ані не зачленени до Союзу а котри праве тельо ма при основаню Союзу як и сам п. о. Др. Боїч. Я не тутор свойого оца, вон цо роби и пише то його ствар, я ше до ніх не мишам ані ше не мам волю мишац. Так звани послания маю зоз „Зарю“ и зоз Союзом еще меней як п. о. Др. Боїч. Я тоти послания не читал, не знал ані кеди вишли, тераз сом дознал же ше п. о. Др. Боїч пре ніх судзел зоз моїм оцом и же пан оцец страцел суд а за други ствари цо були писани осудзени мой оцец. То их приватна робота я ше до ніх не мишам, та сам на збору у Дюрдьове ані не сцел пристац, да мучим собране зоз приватну распру, котра би ше виродзела, да сам паноца пущел на тим месце о ней бешедовац. Слово би питал и мой оцец, а кед є нападнути мал би право ше и браніц. Вец би ше расправляло то цо пред судом, а ми ше не прето зишли, да слухаме іх лични становиска и думки. Друга ствар „вони (т. е. ми) ше так „фрай“ розруцую зоз „Зарю“... „одкальшик достали 100000 Динари“... „але руски народ вшеліяк не сце буц роба за тарговину“ и т. д. То шицко не правда. Мало незгодно випатра,

да ёден духовни оцец виноши проців нас сплетки, чи оз达尔 и то спада до воспитаня младей чледзи, котра му є поверена на духовне образоване? „Шепта ше о православию“. Ми не шептаме ніч, то баш шепта и о тим шніе п. о. Др. Боїч и ружанцово жени. Ясно пишеме и віше подцагуєме же ше **до вирских роботох не сцеме мишац, робиме на чисто национальним полю**, а же ше вира дакеди и спомніе то ше обично става у одвиту на папад.

Пан оцец учи дзеци у школи: „люби ближняго свойого як самого себя“ исто так и „неприятеля“. Учи дзеци, да ше не прездзываю и да бешедую правду. Ми го ані Просвіту не нападаме, даскельо раз ме наглашели же жичиме най квитнє, же и вона потребна нашему богоійному народу а вон нас мержи и назива неприятелями Просвіти, чом то пан оцец зна а любели би и ми знац. Зоз дотерашнього наводу видзіміе же пан оцец ёдно учи а друге роби; цо поведза на то родичи школярох? А же и школяре вец так буду робиц о тим не треба ані бешедовац.

Цала перша страна „Р. Новинох“ виполнена зос такими нападами и то им не досц але пошвецели такому красному писаню воспитного карактеру еще два полни статі, зна ше же и ту ше руцаю на нас с каменем и цогод ше даци дагдзе стало приписуе ше Союзу, котри о тим ані не шніе. Ту ше спомина же сом ше поносовал на то, же на собранію у Дюрдьове мало було и то не правда, були там сами хлопи и то полна сала, ані ше не змесцели нука аж и на дворе стали. На дворе було и „жени“, котри були послати, да правя згаду, цо им ше слава Богу не удало, бо на нашим собраю не були дзеци и баби але правдиви хлопи и узрети людзе. Зрадовал сом ше кед сом видзел паноца Др. Боїча, же нас и вон почастоввал зос своїм присутством. Кед пришол та го тоти котри зволали собраніє припитали и замодліли, да не шедзи сам, але да придзе гу панови бележникови и гу мнє. „Же п. Др. Губаш ма

дацо зо мну най вон придзе гу мнє" — то бул кратки и приязни одвит. Пошол сом и сам по ньго, успих исти бул. Кед ше почали под облаком драц жени обачел сом же за паноцом стоя порихтани и людзе за зваду, да розбию собраніе (зо ми претходно уж и доставене було). Тримал сом ше тактично, хоч ме пробовали з ней вирушиц цо муши и п. о. Др. Боїч признац. Його поволанку, да ступим до Р. Н. П. Да и да пишем до „Р. Новинох“ гоч ми признал и похвалел мойо идеї, не вжал сом за озбильно та сом пре тактичносц а не прето же сом не могол, ані не одвитовал. Я на собранію бул як претсидентель Союзу, котри сом заступовал, та сом сам у мену Союзу не могол приношиц ніяку одлуку. Союз не одбива од себе „Просвиту“, сце зос ню у приятельству и любови жиц, а же ше то не става то виновати гевти котри у мену „Просвити“ Союз нападаю.

Же би 21 число „Р. Новинох“ од 25 мая еще крашше и пре напредок и народну просвіту од веckшей цени було, отдруковане и отворене писмо пані Вилми Лѣкар, котра виноши на явносц зос тим писмом то же ше пиши с тим, чого ше мудри и розумни чловек ганьби. Видзим же чита „Зарю“ та холем научи и „Вручаніе“, зос котрого и наведла єден стих, цо похвално, кед ше на то пригадуем же пред войну зос своїма дзецмі и зос мужом еще шпивала „Мадяр апам, Мадяр аням, Мадяр аз ен газам...“ а же то правда то зна кажды Русин, котри гу п. учительеви Лѣкарови до школи ходзел бо іх так учел. На то тот кратки одвит давам, лем прето бо сом пресведчени (стил исти як и шицки писане зос Дюрдьова у тим числу) же тово писмо пані Вилма не зложела и тоти думки не з ей глави вишли. Пані Вилма, да зна так писац та би була давно и добра писателька у „Р. Новинох“. То не за ню лепше най роздумуе о стигматох Терезії Найман, о чией хороти ше на широко и на дlugоко росписали „Руски Новини“ мешацами.

А „Р. Новини“ мудрейше зробя, кед пошвеца веcей места писаню о рускосци, о русским национальним вопросу, ёст о тим материялу досц и за ніх не лем за нас, бо ше боїм же досадзи їх читательем читац новину, котра не тактично и не основано напада Союз и його „Зарю“ котри нікого не рушаю. Напади близовно служа за виполнюване новинох у нідостатку лепшого материялу, та би им веcей од половини „Р. Новинох“ остали празни. Веc, опросц им Господи Боже!

Др. Милутин Губаш

ТВАРДИ РУСИН

Тварди Русин вше я будзем,
Тим ше од вше и чувствуем,
Руске шерцо у мнє бие,
А руски дух у мнє живе.

Кед почуем руске слово,
Задурка ми шерцо мойо,
Руску писню пошпивуем,
Шицко нашо привитуем.

„Заря“ наша є новина,
Каждого з нас имовина,
Руснак каждый най ю чита,
Медзи нами най розквита.

Руска „Заря“ най нам швици,
Цо не нашо вона чисци,
Любов, братство розширує,
Нас Русинох зединює.

„Заря“ учи, чувай мено
Язык руски и племено,
По тим геслу ше справиsem,
Чувац будзем, вше док жиsem.

Янко Хромиш

У ОДБРАНУ ШИВОГО П. УЧИТЕЛЯ СТРИБЕРА

Уж по други раз „Р. Новини“ зос позната свояма методами нападли на єдного нашого русског чловека, шивого старца, нашого уваженого и високо поштованого п. учителя Михайла Стрибера зос Коцур. Напади су тим жалостивейши, бо приходза зос страни, котра стої на тзв. „христіянским становиску“ и п. учитель Стрибер зос нічим не дал повода нікому, да го дахто напада.

Я, як його ученик, тримам за своё право и за свою святу должност, да станем на одбрану того шивого, чесного старца, стариини нашого, котри после своїй многолітней, хасновитеj за наш народ роботи сце провесц остатні дні свого чесного живота у миру и зато є велике зло и знак культурней невоспитаносци нападац єдного розоружного старца.

П. учитель Стрибер познати нам є, особито Коцурцом зос свою національну роботу. Його национальна робота заходзи до тих часох, кеди то було опасно за єдного простого чловека а тим баржей за єдного учителя. За време войны, кед шицки Мадяре и Мадярони чекали препасц Сербии, чули зме того учителя як учи свойо дзеци: „Я Русинъ былъ“,

„Чорна хмара над западом“ и други руски писні па и русску граматику од Августина Волошина. И я бул ёден од тих, котри сом од нього чул перше русске слово и уж теди п. учительови пошло за руку да нас одушеви за русскосц.

За време предвойнових часох у главним йому ше може приписац до заслуги, же ше „Недѣля“ у Коцуру так радо читала.

Як видзиме русскосц п. учителя Стрибера не виросла по войни як печурки по диждю и вон найменей заслужує напади тих, котри еще велью од нього треба да уча и чую у погляду національнім.

Зато, не рушайце нам голем наших старцох! Охабце іх, да у заслуженим мире преведу остаток свога живота, не загорчайце ім остатні дні іх чеснога живота, укашце голем ім дужне старецке почитоване, бо нападац розоружаного старца то не чесно!

А ти, старино наш, горди ся, бо прешлосц Твоя чиста як слиза, а русскосц Твоя доказана и жій нам еще на многая и благая літа!

Николай Д. Олеяров

БРАЦА СЕРБИ О РУСИНОХ

Београдски лист „Політика“ на перши дзень Русадльох под насловіем „Дваццочніца Марморош-Сигетскаго процесу“ принесол од свога дописователя зос Праги (Ческо-словацка) слідуючу статию о карпаторуским марморош-сигетскім процесу, за котры ми уж читали у „Зарі“:

„Марта мешаца того року наполнело ше дваццер роки од звершения велького процеса у Марморош-Сигету котри там водзены процыв православных Карпаторуссох. А на другі дзень Русадльох при тей прилики отрима ше у селу Изи при Хусту една скромна преслава. Того дня, у прысутствію православных велькодостойнікох, представітэльох гражданских власцох и народа отрима ше на отворенім полю памят помершим соучесніком Марморош-Сигетскаго процесу и ошвецене памятней плочи на церкви у Изі.

Марморош-Сигетски процес представлял найвисшу точку мадяризаціі меншинских народох у Мадярской. У своё време, вон виволал бурю протестох далеко вонка од граніцох Мадярской. А у нашым народу (т. е. у серпским) тим баржей вон нашол одіека бо прэко два сто рокі постої духовна звяз медзи православніма Карпаторуссами и нас. Починаючи од Карловачкого митрополита Павла Ненадовича († 1768) котрый потпомагал послідні остатки православія у Карпатах сот-

рудніцтво нашей православніей (т. е. серпской) церкви зос православніма карпаторуссами не лем же до нешкі непреставало але напроцыв у велім є повекшане.

Еще во време основання Мадярской руски народ котри од давних часох пріял православну віру жил не лем на нещкайшій території Прикарпатской Россії, але и южнейше од Тиси. Еще у середини прешлого віку находзело ше у Мадярской веци як 700.000 православных Руссох, але тото число по мадярской званичній статистики фришко ще поменьшало. По статистики од 1910 року було шицкого 588 православных Руссох.

Уж у 15 віку, кед бул Цариград угрожени од Туркох пробовали римски папове да присилую цариградську православну церкву на унію. Тото ще еще потенцираво (повекшало) по паду Цариграда. У 17 и 18 віку пошло за руку римской церкви да с помоцу политичних интервенційох Рима розшири папску моц над єдну часцу православній церкви қотра дзе находзела под правительством Хабзбургох, па по тим и у Мадярской. Уводзене унія медзи православнім Карпаторуссами одпочате середином 17 віку, а завершенне у другей половини 18 віку. Понеже пац унія ширена лем с помоцу священства, народ ніч о тим незнал. Вон и далей свою віру називал православною. Обряд остал православни, богослужбени язик старославянски, а затриманы и староцерковны книшки. Лем глава церкви постал папа. Но тото не остало дўло скрите. Народ станул на одбрану своей православній віри. Борба небула ані кус лехка. Мадярска державна власц помагала уводзене унія, маюци у виду свой цілі, а особіто бояци ще звязи православных Карпаторуссох зос православну Россію. На тот способ православна віра у Карпаторуссох кед не була подполно унічтожена а вона за дўлгое време зос силу задавена.

Вообще културна история Карпаторуссох є зос найвекшай часци виполніта зос борбу медзи православну и греко-католіцку церкву звяза Карпаторуссох зос Россію була и чверсті наслон іх національнага чувства особено о часу кед покатолічоване того народа мало за ціль да сондира (приготуе) терен за мадяризацію. Особено од часу кеди заведзени дуализм у Австро-Мадярской почина систематска мадяризація Прикарпатской Россії котра спроводзена зос шицкима могущима средствіямі. Интелигенція однародньована с помоцу школи, а народ охабены у непросвіщеносці, же би ше на тот способ лехчайше виведла мадяризація. Попри шицких преганяньгох од страни мадярских власцох велі Карпаторусси не престали патриц зос непріятельскими очми на віру котра ім уцискана и сано-

вали православіе котре було унічтожоване. Пре того су преганяни як панслависти (Всеславянє) и велеиздателє. Так пришло до процеса у Мармарош-Сигету.

Державни обвинитељ пред судом у Мармарош-Сигету поднёсол оптужбу проци 188 Карпаторуссох на чоле зос православними священиком Алексеем Кобалюком пре вельо кривични дїла. У оптужби наведзене же шицки обвинени були у звязи зос грофом Владимиром Бобринским, членом русского св. Синода и Царской Думы, далей зос православними епископами у Холму, Житомиру як и зос даедними православними монастирами у Россіи и на Атосу. Тота мадярска оптужба твердзела же водьове православных Карпаторуссох робели на тим, же би тоти православни подпадли под правомоц „православного патриярха у Кіеву“ — гоч там патріярхат анії непостоял. Обвинених бранели адвокати Серби зос Войводини Др. Коста Хаджи, Др. М. Проданович Др. Йоца Лалашевич и Словаци Др. Яношка и Др. Ванович.

Векшина обвинених находзела ше цали рок у истражным затвору, кеди су виведзени пред суд. Процес траял два мешаци. Зос обвиненима ше поступало страшно; зос іх присилованих исказах до протокола ше уношело лем того до ишло на рачун мадярским судийом. Обвиненим поставяни сугестивни вопросы, а іх одвити у тенденціозним переводу протоколисани по потребі оптужби. Випитани бул и гроф Бобринскій, але лем о беззначайних стварох. На тот способ сцело ше указац яки мадярски суди непристрасни (об'єктивни). На опіце изненадзене суда и присутних гроф Бобрински віявел же од нього за православни покрет у Мадярской захтевал пенежную помоц мадярски агент Дулишкович, главни шведок на процесу. Дулишкович не могол на туто оптужбу дац ніяки особени одвит, гоч му предсідатель суду помогол.

Цали процес винес страшну моралну превраценосц тих, котри процес аранжирали (приредзели). Цихи и неустрашиви юнацы виступали против мадярской оптужби и бранели ше зос небичну храбросцу. Бранителі у своіх одбранох доказали незаснованосц оптужби. Цала швєтска явносц почала ше интересовац за процес. Лондоски „Таймс“, як и други вельки листи, писали о процесу, цали славянски швет очековал його результат (послідки). Пресудзене було изречено 3 марта 1914 року. Триццет двоме були осудзени на преко 40 роки робії.

Але шицки тоти жертви не були даремни. Од даскелью стох православних пред войну виросла православна церква на даяких 150000

вирних. Пребудзело ше національне чувство Прикарпатских Руссох.

Тих дньох, дакле, будзе oddане признане мученіком за препородзене православія у Карпатах. Цала Прикарпатска здогадуе ше процеса пред явносц целаго швєта винесол проблем народних меншинах у предвойновій Мадярской“.

Ето, так пишу нашо браца Серби о мученьях русского народа на Горніци од мадярских власцох. „Політика“ ше нашла побудзена да зос славянской солідарносци odda служне признане тим, котри страдали прето, же були неустрашиви у своїх русских національних принципах и котри зос своїм мушким триманьем на Мармарошсигетском процесу вельо допринесли да ше русске національне чувство пребудзи и укрипи у душох карпаторусского народа. „Політика“ нам дава найліпши приклад, як да цудзе почитуєме а свойого не dame. А кед ше можу нашо браца Серби зос піететом здогадовац жертвам Мармарошсигетского процесу и нам Русином спада, наша є должност да ше и ми зос почитованьем здогадаме наших уквілених братох на Горніци, жертвам того процесу без обзира якей вони віри були, чи греко-католіцкей чи православней. Нам треба да будзе главное то, же вони були заверані и прегонені од мадярских власцох, котри не сановали употребиц вшеліяки средствія лем да русски народ уніжа цо глібше, унічтожка до остатнього Русина.

Най їм будзе вична слава и вична памят медзи нами а тоти жертви цо остали живи и после того процесу и дочекали ошлебодзене своїй отчизни од мадярской власци най нам пожію на радосц и славу русского народа на многая и благая літа!

Іван Подкарпатський

РУССКОМУ СЕЛЯНУ!

Селяне русский, надійо наша,
Цо в зною ліца, обрабяш поля,
Твоего сина, гу тебе глаша
Сердечни слова, народна доля.

З роботи кед ше врациш до дому,
Пригадуй себи гоч ши вистати,
Длужносц же маш, гу роду свойому,
Котри по швеце широм розшати.

Бешедуй по русски, дзегод маш згоду
„Заря“ ци дава пораду свою,
Бо ти син русский, славного роду,
Котри за русскосц, става до бою.

ПЛЕЩИТЕ РУССКИ ДІТИ!

Плещите діти русского народа,
Бо нам ше мила ошмихла шлебода!
А слунко славянске нам швици аж мило
Ей, — нігда ше нам єщи так крашне не жило!

И ніви нашо, та и нашо поля.
Шептаю нам всіга, же ту наша доля,
Дзе брат позна брата и руку му дава.
И вирносц за вирносц вше му обецева.

Ту нашо место, дзе лем любов влада.
Там народ вични, нігда не препада.
А кед же нас каба ворожа повія
Браца, не бойме ше, тут Югославія!

Плещите діти русского народа,
Бо нам ше мила ошмихла шлебода!
А слунко славянске нам швици аж мило,
Ей, — нігда ше нам єщи так крашне не жило!

17. V. 1934.

Н. Д. О.

О БРУШНИМ (ЧЕРЕВНИМ) ТИФУСУ И ПАРАТИФУСУ

Епидемія брюшного тифусу у наших країох Слава Богу нѣт. То прето, бо державни и самоуправни лѣкарє меркую, и дужни меркіовац на то, да ше опасносц од каждого случая зарази дораз загаши, да ше зараза далей не ширі. Досц же меджи народом влада криза, та ше держава стара, же до епидеміи и помору не шме дойсц. Кари су високи. Кто ше огреши о „закон о сувбијању заразних болести“ ма плацц 2 до 5000 динари штрофу.

Брушни тифус приходзи од свойого нашения, од своїх клизох, од бацила тифуса. Тото нашене ше находзи у балеги хорошо. Балега приходзи до нужника. Прето кажди нужник треба да ма свою древену покривку, аа мухи не можу нашене преношиц на колачи и друге єдзене. Балега зоз нужнику ше преноши на жем, да ше жем гної. А витор може пак висушену жем рознесц с поля як прах, и тово тифусово нашене на шлівки, грозно и другу овоц, єдзене и воду, та ше так швет зараже и чудує откаль ше вжал нараз тифус?

Прето же єст у дому хори, то треба у загради викопац глібоку доліну и до ней сипац балегу од хорошо, а не до нужнику. Судзину за балегу и тоту яму треба засиповац зоз гашеним вагном, а кед хори оздрави або умре, доліну загарнуц, да ше тифусово нашене далей не розноши, него да го вапно зогриже, и да у жеми згніє.

Овоци треба чувац од муҳох, пред єдзенъю их добре поумивац вовз піяцу хладну

воду, а у случаю епидеміи (зарази) зоз вруцу воду, або єсц лем уварени овоци.

Же у обисцу єст хори, то го треба положиц до окремней хижи, да ше од нього друга челядз не обере. Треба хори да ма свою окремну судзину за єдзене, а хто хорошого двори, треба часто руки да мие.

Воду треба пиц лем зоз артескай студни, бо лем тата глібока вода у завартих студньох здрава. Отворени води у студньох по дворох у валале и по салашох не здрави, бо до них пада прах, а з прахом и разне хоро́бово нашене, викашльованіе. У студньох котори не маю покривку, часто мож найсц здохнуту куру, мачку, пташка и т. д., а кажда здохліна ше роспада, ма у себе своїо клици, а с тим ше вода загадзи, и од такей води мож ше похориц.

Свині здихаю од свинськай куги, швиньского тифусу и т. д. Прето ані мясо, ані масц од хорих свиньох не треба хасновац за єдло, бо и од такого хорошого мяса, або масци мож достац хороту, которая здаба у вшицким на черевни тифус, а назива ше паратифус.

Паратифус ма три сорти клици, але за народ найважнейше знац, же приходзи тата хорота од погубеней муки (пре миши и патканя) од хорей риби и меса.

Док будзе людзох, будзе и грѣху. Гоч то кажніво, вше ше на жалосц нерідко находза таки людзе, котори не сцу чкодовац, а другим предаваю подле жито, сплешнету муку. Не раз ше ставало же несовѣстни люде продавали масц здохнутих свиньох, а месо од здохнутих свиньох кладли до гуркох и салами, добре напопровали и напаприковали, да не мож познац же месо не здраве, и ношли по люцких валалох и до варошу, таки гурки або масц, гоч и туньо, але главное же предац.

У тарговинох, котри не маю орман лядовник, влєце ше зна пре мухи и горучави погубиц и млѣко, и сир, и печене месо и риба.

Же таку стару и подлу печену гурку з погубеним месом жесц, то ше мож отровац, и то не кажди, але не раз ше ставало же дахто пре погубене єдзене и умар. Умрец мож за 24 годзини, о даскельо дни, або после длукшай хороти.

Же таку погубену гурку, рибу, шмердзаце месо знова увариц, теди опасносц менша, бо гоч нашеня с тим забити, але опасносц вше еще постойи, бо оставаю токсини, отровни соки. Прето и од такей по други раз вареней гурки, або меса, вше еще мож достац паратифус.

Паратифус кратше трайе як прави тифус черева, и меней швета од нього умера, як од правого тифуса (1—2%).

Др Сакач

СТРАХ

Страх як негативни соціялни фактор, бліжше випитац и упознац ше зос його розорним упливом на индивидуални, соціялни и культурни живот чловечества. За випитоване дійства страху нам може послужиц у першим шоре история културного розвитку чловечества, религия и розлични други вереня крем граніцох религій и кождодени живот и события особитеї природи у индивидуалним живоце. Ми ше укратко позабавиме о страху, гоч би ше могла груба кнішка написац о нім.

Страх ше появює у розличних формах у чловечим живоце: страх од ноци (до ше найчастейше находзи при дзецах) од невидимих уображеніх и з людску фантазию створених духох добрих и злих; дахто ше бої буц у хижі сам кед су заварти; дахто ше бої од числа 13 як нещестлівого (до німо-гуще). Яки пошлітки приноши страх можеме указац зос єдним стварним примером: Єден мой приятель, по природи бояжліви, (гоч би не требало бо ма у 20 роки) врацал ше єднай ноци од своїй якейшик родзини. Єден чловек, хторого вон у єднай приликиувредзел, да му ше ошвеци, дочекал го истей ноци недалеко його дому, окружени у билей плахитки, бо знал же ше тот бої од „вештицох“. Исти мой приятель ше так злекол же почал нарату вищац сцеваюци як прес глави, але не потрафел свой дом, него вошол до сушеда просто до хижі. Зос чешку муку го познійше

ФЕЛЬТОН

З ВОЕННЫХ ЧАСОХ

III

О даскелью тижні маршовали виучени млади вояци през варош на железнічку станцію; ишли през два шори старих вояцох, котри тримали упарті пушки на ніх, на хторих ше бліщели ножи одбиваюци слунково шветло, ишли през кордон оружя: кед би ше усудзел даєден сцевац да го дочекао на бліщаци ножи и да го пошлю на гевтот швет. Жалосно было патриц батальони дзецах под оружием, под терху потребных стварох за войну, под приправу на хріпце. Воена музика грава якиш весели вступ пред німа, а вони ишли за ню у шорох по штирме у длугей лени, хтора ше колісала як габа, а стирчаци байонети трепали на шветлу як іскри. Громади женох, дзецах и дзівкох ишли опрез ніх и заніма, або их даєдни дочековали зос квіцом и дарами: Даедни их дочековали с кликом: Най жиє войска! Най жиє Цар! а

виведли спод посцелі дзе ше скрил. За даяки час бул таки як лудак, а пременки хторим пошлідок бул страх нагнали го до хороти, од хторей за длугши час хоровал. Цо страх шицко не нарobel! Наполеон Бонапарта зос свою воену силу од страху сцекол зос Русій бо ше бал жими и гладу, гоч му воена сила була порихтанша и моцнейша од рускей. Нерон дал мучиц християнох од страху же му однесю власц, забил мацер и жену, свогого воспитателя Сенеку, лем да уклоні тих од хторих ше бал. (За Нерона ше думаю же мал хороту „идею гоненя“). Петро ше одрек Христа од страху же будзе мучени. За време епидемії оец ше бої од сина, син од оца, брат брата и сцева єден од другого да ше уклоня шмерци зос драги. За время войни опщи страх влада при обидвох завойованих странох. У школи мож видзиц учніка як ше треше пред професором, па и тото цо зна не може одвітовац од страху. На уліци мож видзиц як страшлівци обиходза громатки друштва од страху же ше віложка може буц подшмиху або предмету клевети. У моды тиж влада страх: поєдинцы ше боя пойц медзи друштво німодерно облечени (то ше особито може видзиц при жено) да не постаню предмет подшмиху.

Страх ше манифестує у розличных формах як: любомора (кед ше дахто бої же му ше однєє любов жени, дзецах, приятеля) зависц (страх же дахто лепши, богатши, чеснейши и поштованши од друштва) гнів (страх

ту и там сцерали слизи здогадаюци ше — може буц — на своїх милих, хторих так исто випровадзали; а хтори тераз у рову даўдзе чекаю шмерц, або их немилосердне оружье на фалатки рознєсло, та им ше ані гроб незна.

Млади вояци шпивали, сцели весели буц, але глас ше писні тресол, як жолти лісток вешені на конарку, полни жалю за животом.

О даскелью годзини, длуга композіция вагонох була полна. Писня ше пригушено чула звука док ше не рушели. Кед ше рушели, война музика заграла остатню посмертну писню, а локомотива страшне стукала под терху и вируцовала през комін густі чарні дым. хтори оставал, бо вітрык назад пошол. Клопот шинох, стук локомотиви, а здалей глас музики, помишили ше ведно у ухох вояцох, хтори мирно вигуковали з вагонох.

У заднім вагону, у єдним куце, шедзел щупени наш Осиф: роздумовал, гадал як то будзе на фронту. Хлапи, вояци, медзи собу лем жуброіели. На ліцох им ше одразовала застараносц, меланхолія и потайни страх од боїща.

При! Осифови шедзел якиш Янош зос

же нам дахто зос даяким ділом або словом спречує роботу од хторей чекаме даяки хасен) жаль (страх за препаднутим материялним добром же ше вецей не повраци, або кед нам дахто умре та думаме же зме не годни опстац прес нього) ганьблівосц (кед пред даким не знаме дзе подзец ноги або руки, кусаме гамбу, або ше од ганьби не природно викриви лицо, стас) збунетосц (кед мame дакому дацо красне повесц, а вец пред нім гуториме глупосци). За збунетосц наведзем пример: У єдним пуку Южней Сербії пришол генерал обисц пук, та пошол обисц и кухню. Шеф кухарох ше злекол од генерала (гоч знал же е у пуку и пред тим го уж видзел) и на вопрос генерала до ше варі за полузденок, кухар у збунетосци одповед: „пан капусто квашни генерал“, т. е. варела ше квашна капуста.

Вельо раз страх других вивола иронию, але вельо ест случаі дзе пошлідки страху приноша шмерц человеку, єден оцец, у намиреню да поправи свойого нёсташного сина. хторому було 10 роки, постращел го у цмей хижи зос имитированем риченя буяка, принес шмерц дзецку зос непредуману поправку. Приповеда ше же у Енглескай троме млади людзе пошли лапац орлята на єдну стину дзе орли радо правя гнізда. Єдного спомедзи ніх найшмелшого спущели на панявашу гу гнізду од горе. У часу кед го почали цагац горе зос орлятами, прилещела мац и зос своім моцним клюном почала джубац одберателя єй мла-

Суботици, а пред німа Швабик Франц зос Темерина, хтори задумано патрел на повагу вагона, ягда сцел себе створиц там у єднай точки слику його Лизи, хтору охабел на милосц и немилосц, бо хто зна чи ше дарац врачи.

— Не чул ши дзе идзeme? Озвал ше Янош гу Осифови.

— Не, одповед Осиф и заш далей шоровал обраски фронту у думох.

— Чул сом же на Буковину идзeme, озвал ше Франц.

— Може буд.. .

— Кущык ше боім — почал Янош. — Приповедаю же на фронту зло. Кульки лётаю коло тебе а не мож ше ані виспац як спада... .

— Па то ше зна же не мож. Вера думаш же це там мац будзе укладац як дома!

Знам же не, але так гуторим лем, ошміх ше Янош на Осифа.

— Гей, лем да каліка не придзем дому, здихнул Франц.

— Вец би це наисце Лиза несцела — не було бы од свадзби ніч, гвари му Осиф.

— Ах, та то ми не баш так, але поду-

дих. Вон мал при сібе длуги нож и бранел ше. У тей борбі вдерел по панявашу зос нохом и думал же го пререзал, та же пада до глібокай провалий. Кед го други двоме вицагли, бо лем напол пререзал паняваш, зачудовали ше кед видзели, іред собу шивого діда, хторого спущели як младого человека. Страх ма вельки уплів на чловечи организам. У моментах страху чловеку ше меня лицо, муси попатрунок, збунює свесц. Вельо зли діла зробени у наступу страху. Велі напушаю живот, т. е. зробя самоубійство од страху, бо ше боя упущиц до борби зос животом. Велі таленти препадаю у мрежі страху, бо ше боя критики и подшмиху. Тим шицким мож скричиц: „Хто ше боі критики най не лапа пирко до рукох док ше не ошлебодзи страху, бо од страшлівцох лем страшліве походзі, цо чкодзи чловечеству!“ Найвекши людзе у історії чловечества були и найсмелци, а бояжлівци препадаю у страху и спутаносци як печурки кед на ніх слунко припече. У часах друштвених превратох глас плашлівца найбаржей чуц, док неустрашим мирно робя започате діло и не одступаю од своїх намерох и под грожнемъ шмерци або прогонства. Ян Хус умар у огню хтори потпалеи страшлівци од страху же ше им зменша уплів на народ. Дьюрандо Бруно тиж так погинул од кукавичкай мэржні и вельи други, хтори шлебодно думали и робели, нашли шмерц у бояжлівих рукох, котры бранелі свойо личны страсци и авторитет и од страху за опстанок постали кревопреліва-

май: буц през ноги або през руки. Волел бы умрец як то дожиц!

— Но, но, опитам ци ше другираз, одповедол Осиф, як даяки випробани стари вояк.

— Любел бим цо скорей знац як там на фронту, озвал ше Петер.

— Увидзиш и то кед Бог да — гвари Янош.

— Чул сом же Руси добри борци ..

— Цо, та вони шицки янді и баби — упаднул Имре — лем док пойдзeme укажем им хто Имре мольбор ембер.. .

— Но, но, лем помалши. Могли бы те чуц та тешко нам — ошміх ше Осиф.

— Ех, цо сплеташ ту! Думаш же я таки бояжліви як ты — гнівацо попатрел Имре на Осифа,

— Лем сциха да це дахто не ошмее.

Имре бул бояжліви у ствари, цо Осиф вибачел, лем на языку бул моцни. Пред тваришами ше любел виказовац але чешко подношел нёволю.

Е. Михайлов
(Дальше будзе)

теле веліх нівиних людзох. Страх и глупосц мож повесць же су бліска родзина, цо ніжэй докажем.

Настава вопрос як ше усадзує страх до члопека, односно як могол постац страх у чловечым естеству. У одвиту мож даць релятивны податки у лем небизовну хипотезу о постанку страха. Кед вежнене же чловек у першай епохи розвитку бул прес страху а страх ше познейше паявель у нім, кед його интелект, т. е. разум постал примітивного карактеру, або степену, веџ можеме корень або источник страху найсц у вонкашніх граніцах природных законах. Дакле, претпоставме же ше чловек родзел прес страху, але непознаване природных силох (гірмене, бліскане, ерупцыі, появя климских пременкох, появя шветла і цми временскай природи, шмерц, сон) уляло до ніго у току времена страх, хтори му постал ненашащаюци друг и прешол му до инстинкту. Зос традицию ше лехко преношель и на дальши поколеня, па так и донешка остал у чловеку. Постепене прилагодзоване чловека на страх створело розличных богох у историйским розвою. Чловек у недостатку сазнаня и познаваня природных законах присовал моц природных силох надіндивидуальным естеством и створел себе велью и велью богох, од хторых ше бал, але хторых могол и умилосердиц зос розличними жертвами и церемониями.

Але друга могущносц постанку, т. е. кореню страха указує же ше чловек родзел зос страхом. Нагли пременки у температури изазваю страх. Прекомерне спане, прекомерне ужыване алкоголу, сексуалного живота, тиш одбераю шмелосц чловеку, цо би не могло мац ніяку звязу зос незнаньем и непознаваньем природных силох.

Дакле, за тераз зме ше укратко упознали зос дійством страху, зос могучносцу його порекла, а други раз попробуем винесц методы за ошлебодзоване од страха, того найвекшого тирана (тлачітеля) и уніцітеля племенітих чуствох чловека, гоч може буц дахто пригвари же баш страх створел чловека добрым и моральним, а цо ше да доказац же и прес страху чловек моральни и племеніти може буц зос розумным воспитаньем.

Е. Михайлов

Секції Союзово по валалох дзе уж постоіа, най водза о тим бригу да кажді претплатник того валалу достане „Зарю“ Преко пошти будземе „Зарю“ на одбор Секції посылац, да упросціме адміністрацію.

За власніштво К. П. С. Юго-Русин и за уредніштво одговара: Др. Мілутін Губаш, Н. Сад, Футошки путь 199
За штампарију „Натошевін“ К. Д., Нови Сад, Скерлићева 3, С. Ђисаловић, Јована Бошковића 6

МИЛЮКОВ О РОССІИ

Познати руски политичар, бывши миністр іностраних дѣл в Россіи, професор универзитета Мілюков отримал недавно у Лондону предаванье о Россіи. Проф. Мілюков твердзи, же Хітлерова Немецка и Японія кажда окремне ше рихта на Россію Японія би сцела крайи меджи Байкальским озером и Манджурию одорвац од Сов. Россіи, и створиц нову буферну руску державу под Японским протекторатом (надзором).

Германія с помоцу Польскей заш сцела би викорисциц украинских эмігрантох (гетманох) да одорве Україну од Сов. Россіи. Да придобие Польску, Германія предлаже Польской протекторат над будущей Українською, а Польска за то да препуши Немцом так званій коридор.

Проф. Мілюков ше на краю висказац, же цала эміграція, як и цалій русскій народ у тим случаю симпатишу за Сов. Россію, бо стоя за єдину и неделимую Россію, и стоя против каждого щипанья и шеканья Россіи на веџ мали держави.

ХУМОР

Гръшний цыган

Цыган пришел в церковь исповѣдатися. Видит у священника золоту годинку.

— Ну, так исповѣдайся, цыгане — говорит поп.

— Краду — починает цыган, а годинку уже имѣет в кишени.

— Не так, а украл еси — исправляет цыгана священник.

— Украл, есм — повторяет цыган.

— А что? — спрашивает священник.

— Золоту годинку.

— Ну, так отдай их назад.

— Цыган вынимает годинку и говорит: так най вежню.

— Не мнѣ давай, — говорит священник,

— а тому у кого ты их взял.

— Но он годинку не хочет — отвѣтил цыган и спрятал годинку в карман.

(Русский народный календарь 1924, Ужгород)

Б Е Р З А

Пшеница Бачка Н. Сад 122·50—125, бачка околина Сомбор 122·50—125, среднє бачка и сримска 125—127·50, бачка потиска 130—132·50, сла-вонска 127·50—130.

Кукурица: Бачка и сримска стара 77—79. Ярец бачки и сримски не нотира.